

Türkiye’de “Köy Enstitüleri” Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Nicelik ve Nitelik Yönleriyle Değerlendirilmesi IV (2020-2021)

Nurgün KOÇ*

orcid/0000-0001-9064-0789

Öz: Erken Cumhuriyet döneminde yapılan pek çok yeni düzenlemenin başında yeni Türk devletinin gereksinimlerine cevap verebilecek modern eğitim kurumlarının açılması gelmektedir. Bu kurumlar arasında Köy Enstitüleri dikkat çekmektedir. Köy Enstitüleri’ni diğer eğitim kurumlarından ayıran tarafı eğitim yoluyla ekonomik ve sosyal sorunların çözülmesi, Cumhuriyet rejiminin gereklerinin öğretmenler aracılığıyla en ücra köşelere, köylere kadar ulaştırılması hedefidir. Köy Enstitüleri kurulduktan bir süre sonra, gerek kendi içinde ortaya çıkan sorunların düzeltilmesi çabası gerekse politik gelişmelere bağlı nedenlerle yeniden yapılandırılmış, İlköğretmen Okulları’na dönüştürülmüştür. Enstitüler, günümüze değin üzerinde en çok yazılan, konuşulan ve tartışılan konulardan biri haline gelmiştir. Bu konuda akademik yayınlar yapılmış, üniversitelerde Yüksek Lisans ve Doktora tezleri hazırlanmıştır. Köy Enstitüleri’ni anlamak açısından bu çalışmalar son derece önemlidir. Son yıllarda bu çalışmaların oldukça arttığı görülmektedir. Popüler bir konu haline gelmiş olan ve çoğunlukla da ideolojik bakış açısıyla değerlendirilen Köy Enstitüleri’ne yönelik Lisansüstü seviyedeki tezlerin sayısının artması görünüşte olumlu gibi görülse de nicelik ve nitelik analizlerine tabi tutulduğunda bu tezlerin büyük bölümünde önemli metodoloji sorunları ve etik problemleriyle karşılaşmıştır. Danışman ve jüri kontrolünde hazırlanan tezlerde görülen ciddi akademik hataların Türk üniversitelerinin Sosyal Bilimlerle ilgili departmanlarının en azından bir kısmının akademik bakış açısını terk ederek ideolojik yaklaşımı tercih etmek suretiyle bilimsel etik dışı tutum içinde olduklarını gözler önüne sermektedir. Özellikle son yıllarda hazırlanan tezlerin, Doktora tezleri de dahil olmak üzere, alana akademik katkı sağlamak yerine birbirinin tekrarı niteliğinde olduğu, daha önceki çalışmalara başvurup göstermeme başta olmak üzere Yüksek Öğretim Kurulu tarafından da akademik ve hukuki süreçleri belirlenmiş olan intihal yaptırımlarını içeren nitelikte oldukları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Köy Enstitüleri çalışmaları, Tezler, Eğitim, İntihal, Etik.

* Prof. Dr., Karabük Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi ABD Başkanı, nurgunkoc@karabuk.edu.tr

Evaluation of the Postgraduate Thesis of Concerning “Village Institutes” Made in Turkey of Quantity and Quality Aspects IV (2020-2021)

Abstract: At the beginning of many new arrangements made in the early Republican period, the opening of modern educational institutions that could meet the needs of the new Turkish state. Among these institutions, Village Institutes draw attention. What distinguishes Village Institutes from other educational institutions is the goal of solving economic and social problems through education and delivering the requirements of the republican regime to the farthest corners and villages through teachers. After a while, the Village Institutes were restructured and transformed into Primary Teachers Schools due to both the efforts to correct the problems that arose within themselves and the reasons related to the political developments. The institutes have become one of the most written, spoken and discussed topics until today. Academic publications have been made on this subject, and Master’s and Doctoral theses have been prepared in universities. These studies are extremely important in terms of understanding the Village Institutes. It is seen that these studies have increased considerably in recent years. Although the increase in the number of postgraduate theses on Village Institutes, which has become a popular topic and is mostly evaluated from an ideological point of view, seems to be positive, when it is subjected to quantitative and qualitative analyzes, important methodology and ethical problems have been encountered in most of these theses. The serious academic errors seen in theses prepared under the control of advisors and juries reveal that at least some of the departments of Social Sciences of Turkish universities are in a scientific unethical attitude by leaving the academic perspective and preferring the ideological approach. It has been determined that especially the theses prepared in recent years, including PhD theses, are repetitions of each other instead of making an academic contribution to the field, and that they contain plagiarism sanctions, whose academic and legal processes have been determined by the Higher Education Institution, especially whether they have applied to previous studies or not.

Keywords: Village Institute studies, Theses, Education, Plagiarism, Ethics.

Extended Summary

Purpose

Village Institutes emerged with the implementation in Turkey of applied schools in rural areas, which were previously implemented in different ways in various countries in the world. One of the most important issues in the period of Mustafa Kemal Atatürk is education reform. Important works were accomplished in this regard, but the education problem of the people, mostly living in rural areas, could not be solved in the first years of the Türkiye Republic. In this context, firstly, researches were carried out, leading experts such as the American educationalist John Dewey were consulted, and after various research Institutes were opened. A lot of academic research has been done about the Village Institutes which has been

implemented in a short period of Turkish education history (1936-1954), and theses have been prepared in universities. The aim of this study is to determine whether the postgraduate theses are objective, their compliance with scientific criteria, etc. is to reveal.

Method

Meta-synthesis method was used in the study. The need to evaluate qualitative researches in the same field together has revealed the meta-synthesis method. This method is based on qualitative research on a subject; It provides the opportunity to examine the data, methods or theoretical aspects in depth (Polat, Ay, 2016: 58).

Results and Discussion

Considering the subject distribution of the prepared theses, the highest rate was the subject of Education and Training with 10 theses; 2 on History/ History of Turkish Revolution; 2 on Political Sciences; 1 thesis was prepared on Architecture, Radio-TV, Labor Economics and Industrial Relations, Deontology and History of Medicine.

Regarding the academic qualifications of the theses, attention has been paid to the way in which the subject is handled, whether the sources are adequately included, whether the basic sources are reached or not, especially the case of applying to the previously prepared doctoral theses. At this point; In 5 of the 18 theses prepared between 2020 and 2021, no PhD thesis was applied before in the literature (in other words, no PhD thesis was included in approximately one of every 3 theses), only 1 PhD thesis in 6 theses, 7 theses (between 2 and 5) reference was made to the Doctoral theses on Village Institutes that have entered the literature before. When we look at the situation of making reference to Fay Kirby, it is seen that Kirby was cited in all theses except 1 of the 18 theses; It has been determined that in 2 theses, two separate editions of Kirby's *Village Institutes in Turkey* were applied at once.

Conclusion

There were also significant deficiencies in the original evaluation of the subjects in the theses. It has been observed that the contents of the original subject headings could not be filled in academic terms. The case of using the basic sources in the previous theses and not citing the author continued in the same way,

especially the fact that the doctoral theses were not applied, clearly revealed an important lack of methodology under the control of the supervisor and the jury.

It is necessary to bring to the attention of the Turkish academy this attitude of the advisors and juries, who direct and supervise the recent theses on Village Institutes, which have been studied academically for almost half a century and many theses at the doctoral level have entered the literature. The fact that the application shown to Fay Kirby's work is not shown to other doctoral theses due to objectivity is a clear indication of the scientific unethical attitudes of its interlocutors, if not the so-called scientific love of the West.

Giriş

Bu çalışma Köy Enstitüleri konusunda hazırlanmış olan Lisansüstü düzeydeki tezlerin incelenmesine yönelik daha önce yayınlanmış olan makalelerin devamı niteliğindedir. Köy Enstitüleri ile ilgili tezlerin sayısının fazla olması dolayısıyla, sayfa sayısı gibi birtakım teknik kısıtlamalar nedeniyle incelenen tezlerin parça parça yayınlanması yoluna gidilmiştir.¹

Popüler bir konu haline gelmiş olan Köy Enstitüleri ile ilgili hazırlanmış olan Doktora ve özellikle Yüksek Lisans tezlerindeki sayının artmış olması olumlu biçimde algılanabilecekse de tezler ayrıntılı biçimde ele alındığında karşılaşılan bilimsel ve etik sorunların artarak devam ettiği anlaşılmaktadır.

Türkiye'de üniversitelerde bilim insanı unvanını taşıyan birçok kişinin ideolojik yaklaşımla kimlik aktarıcısı gibi davrandığı (Saklı, 2019: 122) ve yükseköğretim kurumlarındaki araştırma ve yayın süreçlerinde etik kural ve prensiplere uyulmamasının temel bir sorun olduğu belirtilmektedir (Bülbül, 2021). Oysaki bilim insanının en başta gelen sorumluluğu etik² ilkeleri ihlal

¹ Önceki makaleler için Bkz., "Türkiye'de "Köy Enstitüleri" Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Nicelik ve Nitelik Yönleriyle Değerlendirilmesi (2010'a Kadar)", *Tarihyazımı*, 2(1), Yaz 2020: 13-36; "Türkiye'de "Köy Enstitüleri" Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Nicelik ve Nitelik Yönleriyle Değerlendirilmesi II (2010-2015)", *Tarihyazımı*, , 3(2) Kış 2021: 222-239; "Türkiye'de "Köy Enstitüleri" Konusunda Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Nicelik ve Nitelik Yönleriyle Değerlendirilmesi III (2016-2019)", *Gaziantep Üniversitesi Ayıntab Araştırmaları Dergisi*, 4 (2), 2021: 28-52.

² 'İyi huy' anlamına gelen Arapça 'hulk' kelimesinin çoğulu olan "ahlak", kökeninde din etkisini taşıdığından yerine daha çok 'erdem' sözcüğü kullanılmaktadır. Ahlak sözcüğünün İngilizce karşılığı 'morality'dir. Türkiye'de de kullanılan "etik", moral yani ahlaki değerleri ifade eder, Bkz., Bilim Etiği, Editörler Nurhan Atasoy, Melih Boydak, Hakan Ali Çırpan vd., İstanbul Üniversitesi Yayın No: 5048, İstanbul 2011, s.2. "*Ethos*, günlük yaşamdaki *ahlaksal durumların*, eylemlerin, değerlerin, topluluk temelinde, yerel, geleneksel, töresel özelliklerini içerdiği gibi, evrensel boyutta *aksiyolojik* kodlamaları, kuralları, değerleri; bunlarla ilgili tartışmaları da kapsar. Bir felsefe disiplini olarak *etik*, *ethosu* konu alır, ondaki değerleri, yargıları, görüşleri irdeler, tartışır, ona öneriler sunar.", Bkz., Ahmet İnam, "Bilgi Ahlakı Üstüne Düşünceler", http://libertedownload.com/Ornek/Sosyal_Bilim_Etik_ve_Yontem.pdf, Erişim Tarihi, 12.12.2022.

etmemesidir. Araştırma ve yayın etiği bir bütündür ve bilim etiğinin ayrılmaz bir parçasını meydana getirirler (Ongun, 2006: 89).

“Bilimsel araştırmada etik dışı bir davranış ortaya çıktığında, bundan ilkönce bilim dünyası haberdar olur. Bu durum o araştırmayı yapana ve eğer varsa, grubuna ve de araştırmının yürütüldüğü kuruma duyulan güvenin sarsılmasına yol açar. Bilim insanları arasında karşılıklı güveni zayıflatan bir durum ortaya çıkar. Bilimde etik dışı davranış bu düzeyde etki yapmakla kalmaz; bu olayın niceliği ve niteliğine göre toplum da bundan haberdar olur. Bu da sorumlu birey veya bireylerin ve kusurlu davranışın sergilendiği kurumların her şeyden önce saygınlıklarını yitirmelerine neden olur. Daha genel anlamda toplum ve bilim arasındaki güven ve iyi ilişkiler zedelenebilir.

En güç durumlardan biri, bir araştırmacının diğer bir araştırmacının sergilediği etik dışı davranışa tanık olması veya bunu saptamasıdır. Bu durumda en kolay olan hiçbir şey yapmamaktır; ama doğru olan bu değildir. Eğer bir bilim insanı, bir bilimsel kurum veya dergide çalışan bilimsel konulardan sorumlu bir kişi bilim etiğine ters bir davranış olayına tanık olmuşsa veya saptamışsa eyleme geçmek zorundadır.”³

Yöntem

Makalede elde edilen verilerin analizinde meta-sentez yöntemine başvurulmuştur. Aynı alanda yapılan nitel araştırmaların beraber değerlendirilmesine olanak tanıyan meta-sentez, herhangi bir konu hakkında yapılmış nitel araştırmaların verilerinin kuramsal altyapısını ve metodolojisini derinlemesine inceleme olanağı sunar. *“Meta-sentez çalışmaları yoğun emek ve uzun bir süreç gerektirir. Belirlenen alan ile ilgili incelenen çalışmaların bulgularının derinlemesine analiz edilmesi, ana tema ve alt temaların belirlenmesi, yorumlanması ve değerlendirilmesi çalışmanın iskeletini oluşturmaktadır.”* (Polat, Ay, 2016: 58).

Önceki çalışmalarla 2020 yılına Köy Enstitüleri ile ilgili hazırlanmış olan lisansüstü tezler incelenmişti. Çalışmanın yıllara göre bölünmesi makalelerin kelime sayısı ile sınırlandırılması zorunluluğundan kaynaklanmıştır. Bu makalede de aynı yöntem kullanılmıştır: YÖK Ulusal Tez Merkezi internet sitesinde yapılan taramada; Tarama terimi *“Köy Enstitüleri, Aranacak alan “Tez adı”, İzin durumu “Tümü”, Tez türü “Tümü”* işaretlendikten sonra karşılaşılan tezler değerlendirilmiştir. Daha geniş taramayla eğitim ve öğretim alanında konumuzun dışında çok sayıda tezle karşılaşıldığından böyle bir daraltma yöntemi seçilmiştir. Fakat bu taramanın da dışında kalabilecek tezler olabileceği düşüncesiyle tek tek Köy Enstitüleri'nin adı yazılmak suretiyle; örneğin *“Kızılçullu Köy Enstitüsü”* gibi,

³ Cumhur Ertekin, Nihat Berker vd., *Bilimsel Araştırmada Etik ve Sorunları*, Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, <https://www.tuba.gov.tr/files/yayinlar/raporlar/Bilimsel%20Ara%C7t%C4%B1rmada%20Etik%20ve%20Sorunlar%C4%B1son.pdf>, Erişim Tarihi, 12.12.2022.

yeni taramalarla konu ile ilgili Tez Merkezinde bulunan hiçbir tezin gözden kaçmamasına dikkat edilmiştir (Koç, 2020: 18; Koç, 2021: 227; Koç, 2021: 30).

Tezler incelenirken nicelik yönünden sayfa sayısına, kullanılan kaynakçaya, temel kaynaklara ulaşıp ulaşılmadığına, önceki tezlerden özellikle lisansüstü seviyedeki en üst aşama olarak kabul edildiğinden Doktora tezlerine yer verilip verilmediğine dikkat edilmiştir. Doktora tezi daha sonra kitap olarak aynı adla ya da benzer bir adla yayınlanmışsa, tez ya da kitap fark etmeksizin esere başvurulup vurulmadığına bakılmıştır. Tezlerin bazılarında konunun oldukça yüzeysel bir şekilde ve yetersiz kaynakça ile işlenmesi, üstelik elektronik erişime kısıtlı olması, bu yönde bir araştırmanın gerekliliğine yol açmıştır. Ancak Türkiye'deki Köy Enstitüleri konusunda hazırlanmış ilk tez olan Hüseyin Akyüz'ün "*Türk Eğitiminde Köy Enstitüleri Denemesi Üzerine Bir Araştırma*" adlı Doktora tezi, bu kriterin dışında bırakılmıştır. Çünkü Doktora tezine erişimin oldukça geç tarihlerde mümkün olduğu ihtimali buna yol açmıştır. Makale hazırlığı sırasında ilgili tezin YÖK Ulusal Tez Merkezi sistemine dahil olma tarihinin 25 Şubat 2015 olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Bu da tahminimizi doğrular niteliktedir. Günümüzde Hüseyin Akyüz'ün Doktora tezine Ulusal Tez Merkezinde ulaşmak mümkünse de daktilo ile yazıldığı görülen tez okunabilir ve anlaşılır olmaktan uzak durumda olduğundan araştırmacıların Akyüz'ü referans göstermeleri dışlanmıştır. Diğer yandan Köy Enstitüleri denince akla ilk gelen isim olan Fay Kirby'nin tez çalışmalarındaki etkisi tespit edilmeye çalışılmıştır (Koç, 2020: 21-22; Koç, 2021: 227-228; Koç, 2021: 30).

Ayrıca tez sürecinde Tez danışmanı ve Jüri üyelerinin görev ve sorumlulukları metodoloji, objektiflik kriterleri ve intihal gibi hususlara yönelik olarak çalışmanın akademik olgunluğa yaklaşmasını sağlamak olduğundan ve zaten gerek üniversitelerin belirlediği gerekse Yükseköğretim Kurulu tarafından esasları belirlenen kriterlere uymakla yükümlü olduklarından tez danışmanlarına da yer verilmiştir.

2020-2021 yılları arasında hazırlanmış olan Lisansüstü tezler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

	YILI	YAZARI	ÜNİVERSİTE	KONUSU	TÜRÜ	SAYFA SAYISI	İZİN DURUMU
1.	2020	Bahadırhan Ceylan	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Yüksek Lisans	135	Erişilebilir
2.	2020	Hasan Eren Çalışkan	Başkent Üniversitesi	Radyo- TV	Yüksek Lisans	275	Erişilebilir
3.	2020	Emre Taşdemir	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Siyasal Bilimler	Yüksek Lisans	93	Erişilebilir

4.	2020	Sevgi Gülbitti	Ankara Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Yüksek Lisans	264	Erişilebilir
5.	2020	Murat Aydoğmuş	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Doktora	324	Erişilebilir
6.	2020	Muhammed Üzer	Atatürk Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Yüksek Lisans	101	Erişilebilir
7.	2020	Barış Deyirmenci	Ankara Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Yüksek Lisans	147	Erişilebilir
8.	2020	Tansu Ayperi Varol	Bursa Uludağ Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Yüksek Lisans	99	Erişilebilir
9.	2021	Can Ozan Usta	Yeditepe Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Yüksek Lisans	107	Erişilebilir
10.	2021	Ebru Büyükerkan	Kocaeli Üniversitesi	Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	Yüksek Lisans	134	Erişilebilir
11.	2021	Gülten Özkan	Bursa Uludağ Üniversitesi	Deontoloji ve Tıp Tarihi	Yüksek Lisans	246	Erişilebilir
12.	2021	Nazlı Tunçer	Trakya Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Yüksek Lisans	124	Erişilebilir
13.	2021	Alperen Görkem Sancar	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Yüksek Lisans	105	Erişilebilir
14.	2021	Hande Savaş	Bursa Uludağ Üniversitesi	Mimarlık	Yüksek Lisans	251	Erişilebilir
15.	2021	İlknur Gönen	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	Siyasal Bilimler	Yüksek Lisans	118	Erişilebilir
16.	2021	Lütfi Arslan	Ankara Üniversitesi	Tarih	Doktora	394	Erişilebilir

17.	2021	Ahmet Ateş	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Eğitim ve Öğretim	Yüksek Lisans	136	Erişilebilir
18.	2021	Salim Aslan	Siirt Üniversitesi	Tarih	Yüksek Lisans	112	Erişilebilir

Tezlerin Kronolojik Veri Analizleri

(CEYLAN, 2020) Doç. Dr. İsmail Hakkı Kızıloluk danışmanlığında, Bahadırhan Ceylan tarafından *“Köy Enstitülerinde Uygulanan Eğitim Programlarının Çoklu Zeka Kuramı Açısından İncelenmesi”* başlıklı Yüksek Lisans tezi Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında, 2020 yılında tamamlanmıştır.

135 sayfadan oluşan tezde 71 civarında kaynak kullanılmıştır. Uz’un Doktora tezine başvurulmuş, diğer hiçbir Doktora tezine yer verilmemiştir. Kirby’e başvurulmuştur.

Köy Enstitüleri ile ilgili araştırmalardan söz edilirken “Akademik alanda ilk yerli çalışma 1977 yılında Hüseyin Akyüz’ün *“Türk Eğitiminde Köy Enstitüleri Denemesi Üzerine Bir Araştırma”* doktora tezi olarak hazırladığı çalışmadır” şeklinde akademik çalışmalara ve yayınlara yer verilen kısımda Bülent Berkol’un Yüksek Lisans tezi ve Ayfer Kocabaş’ın bir makalesi ile Aykanat’ın *“Köy Enstitüleri ve Çoklu Zekâ İlişkisi”* ilişkisi adlı Yüksek Lisans tezinden (2008) söz edilmiştir. (s.50-51) Burada herhangi bir yöntem bulunmayıp gelişigüzel birkaç yayına yer verildiği görülmüştür.

Ceylan *“Köy Enstitülerinin programlarında yer alan dersler günümüz öğretmen yetiştiren kurumlarında dikkate alınabilir”* (s.97) önerisinde bulunmuştur. Fakat tezde genel olarak başvuru örnekler Pakize Türkoğlu, Talip Apaydın ya da Maarif Vekaleti Yayınları üzerinden yapıldığından ulaşılan sonuçların geneli kapsamı mümkün olmayacaktır. Örneğin Talip Apaydın’a başvurularak verilen örneklerde olumlu olanların seçilerek yine Apaydın tarafından ifade edilen Köy Enstitüleri’ndeki zorlukları ve olumsuzlukları yansıtan örneklerin görmezden gelinmesi dolayısıyla gerçeği çarpıtmaktadır. Ceylan’ın tezinde sadece olumlu örnekler ve Köy Enstitüleri’ndeki hedeflere bakılarak bir sonuca vardığı ve ideolojik bir bakış açısı sergilediği değerlendirilmiştir.

(ÇALIŞKAN, 2020) Dr. Öğr. Üyesi Nesli Tuğban Yaban danışmanlığında Hasan Eren Çalışkan tarafından *“Türkiye’nin Toplumsal Hafızasını Köy Enstitüleri Fotoğrafları Üzerinden Okumak: Hasanoğlan Köy Enstitüsü ve Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü Örneği”* adlı Yüksek Lisans tezi Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı Radyo- Televizyon ve Sinema Bilim Dalında, 2020 yılında tamamlanmıştır.

275 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 39 civarında yazılı, 3 sözlü kaynağa başvurulmuştur ve Hasanoğlan Köy Enstitüsü ve Yüksek Köy Enstitüsüne ait fotoğraflara yer verilerek fotoğraf üzerinden tarih okuması yapılacağı belirtilmiştir. Daha önce hazırlanmış olan hiçbir Doktora tezine yer verilmemiştir. Kirby'e de başvurulmamıştır.

Dr. Öğr. Üyesi Nesli Tuğban Yaban danışmanlığında Hasan Eren Çalışkan tarafından yapılan Yüksek Lisans tezinde, *Türk Kültür Tarihi İçinde Köy Enstitüleri* adlı Doktora tezinden birebir yapılan alıntılarda referans gösterilmediği tespit edilmiştir. Birkaç örnek vermek gerekirse;

1.Hasan- Âli Yücel, II. Abdülhamid döneminde idadilerdeki eğitim anlayışını şöyle yorumlar: "... tatbik edilen idadî ders programlarının muteleası o devir Türk münevverini islâmî şark kültürünün havası içinde yetiştirmek esasının kabul edildiğini bize anlatır. Hatta Meşrutiyette bile din derslerine, Arapça ve Farsçaya ayrılmış olan ehemmiyetli mevki, kozmopolit imparatorluk zihniyetinin milliyetçilik zararına nasıl kayrıldığını pek açık ispat eder." ⁴ (Türk Kültür Tarihi İçinde Köy Enstitüleri, s.6)

Hasan Âli Yücel, Türkiye'de Orta Öğretim kitabında II. Abdülhamid döneminde idadilerdeki eğitimi şu şekilde anlatmaktadır: ... *uygulanan idadî ders programlarının incelenmesi o devir Türk aydınlarını İslami doğu kültürünün havası içinde yetiştirmek esasının kabul edildiğini bize anlatır. Hatta Meşrutiyette bile din derslerine, Arapça ve Farsçaya ayrılmış olan önemli mevki, kozmopolit imparatorluk zihniyetinin milliyetçilik zararına nasıl kayrıldığını pek açık ispat eder. (Yücel, 1994:10) (s.14)*

2. Başka bir görüşe göre ise, bir inkılâp vadeden meşrutiyet idaresi zihinleri körelten eğitim sistemine son veremedi; medreseler kaldırılmadı⁵, getirilen yenilik iptidaiye mekteplerinin kurulmasıydı... (Türk Kültür Tarihi İçinde Köy Enstitüleri, s.14)

II. Meşrutiyet dönemine eğitim alanında genel olarak bakıldığında, eğitim alanında planlanan değişiklikler yerine getirilememiş, hedeflendiği gibi medreseler kaldırılamamıştır. Eğitim alanındaki tek gelişme İptidaiye Mekteplerinin açılması olmuştur. (s.14)

3. Ülkenin çeşitli yerlerinde yapılan incelemelerle ve Tarım Bakanlığı ile ortak hareket edilerek böyle köylülerden köy eğitimci yetiştirmek için deneme amacıyla Eskişehir Çifteler Çiftliğinde bir

⁴ Hasan Âli Yücel, *Türkiye'de Orta Öğretim*, İstanbul 1938, Önsöz, s.IX-X. Yücel'in bu değerlendirmesine rağmen 1915 yılındaki Dârü'l-muallimîn- İptidai'nin ders programında Arapça ve Farsça dersleri görülmez. Bunun nedeni o sırada iptidai okullar ve rüşdiyelerden bu dersin kaldırılmış olmasıdır. Öğretmen adaylarına da bu dersler gerekli görülmemiştir, Bkz., Muallim Cevdet, *Darümualliminin 70. Sene-i Devriyesi...*, Zikr., Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1999'a)*, İstanbul 1999, s.243-244.

⁵ II. Meşrutiyet'le birlikte medreselerin ıslahı fikri de yaygınlaşmış, bu amaçla bazı girişimlerde bulunulmuş, 1924'de tamamen kapatılmışlardır, Akyüz, a.g.e., s.259-260.

kurs açılmış söz konusu amaçlara göre yetiştirilen köy eğitmen adayları Ankara'nın köylerine stajyer olarak gönderilmişlerdir. Sistemli hareket edildiğinde bu yöntemin başarıya ulaşacağı görülmüştür. (Türk Kültür Tarihi İçinde Köy Enstitüleri, s.74)

Eskişehir Çifteler'de Tarım Bakanlığı ile ortaklaşa çalışılarak 'köy eğitmenliği' için kurs açılmıştır. Bu kursta eğitilen eğitmenler Ankara'nın köylerinde stajyer olarak görev yapmışlardır. Bu eğitmenlerin köylerde geçirdikleri zaman incelendiğinde, köylerden seçilerek eğitilen bireylerin köyler için daha verimli olacağı ortaya çıkmıştır. (s.25)

Dr. Öğr. Üyesi Nesli Tuğban Yaban danışmanlığında Hasan Eren Çalışkan tarafından yapılan bu açık intihallerin dışında pek çok benzerlikle karşılaşılmış olsa da daha fazla örnek göstermeye gerek görülmemiştir.

(TAŞDEMİR, 2020) Emre Taşdemir, Doç. Dr. Çiğdem Erdem danışmanlığında "Genç Cumhuriyetin Modernleşme Projesi Köy Enstitüleri" adlı Yüksek Lisans tezini Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim Dalında, 2020 yılında tamamlamıştır.

93 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 59 civarında kaynaktan faydalanılmıştır. Doktora tezlerinden sadece Koç'a yer verilmiş, diğer Doktora tezlerinin hiçbirine başvurulmamıştır. Kirby'den yararlanılmıştır.

"Genç Cumhuriyetin Modernleşme Projesi Köy Enstitüleri" adlı Yüksek lisans tezinde Köy Enstitüleri Modernleşme kavramı üzerinden ele alındığından modernite kavramı ve genç Cumhuriyet'in modernite algısına yer verilmesi beklenirken, bu kavramlar üzerinde durulmamış, daha önce defalarca tekrarlanmış olan bilgiler kötü bir kopyaya dönüştürülmüştür. Örneğin;

Cumhuriyetin İlk Yıllarında Köy ve Eğitim Düşüncesi..... 5 (Taşdemir)

Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Yıllarında Köy ve Eğitim.....40 (Koç)

Doç. Dr. Çiğdem Erdem danışmanlığındaki Emre Taşdemir tarafından hazırlanan tezde bilimsel kıstas olan objektiviteden kasıtlı olarak uzaklaşıldığı anlaşılmaktadır;

"...Ayrıca Enstitülerin kuruluşu ile ilgili fikirlerin daha önce başkaları tarafından da zikredildiği ya da esasında başkasının fikirleri olup kurucu kadronun bu fikirleri kendilerine aitmiş gibi gösterdikleri gibi iddialar önemsenmemiş; böylece de Enstitülerin sistemine dair somut bulgular üzerinden yorumlar yapılması sağlanmıştır." (s.71)

"Çalışmada, Enstitülerle ilgili sıklıkla rastlanılan Enstitüleri toplumun isteyip istemediği ya da Enstitülerin halka rağmen veya halk için kapatıldığı şeklindeki iddialar dikkate alınmamıştır." (s.72)

Örneklerinde olduğu gibi konu ile ilgili tez ve anti-tezin ele alınarak tartışılması yerine kendi fikirlerinin empoze edilmesine dayanan ve akademik

çalışmada kabul edilemeyecek bir yaklaşım sergilendiği görülmüştür. Bu tutumda Danışman ve Jüri üyelerinin etkisinin önemli olduğu düşünülmektedir. “Genç Cumhuriyetin Modernleşme Projesi Köy Enstitüleri” gibi kapsamlı ve daha önce defalarca Doktora tezleri de dahil olmak üzere ele alınmış olan bir konunun Yüksek Lisans tezi olarak hazırlanıp kabul edilmesi de ayrıca akademi etiği anlamında sorgulanması gereken bir konudur.

(GÜLBİTTİ, 2020) “*Köy Enstitüleri ve Halk Eğitimi*” adlı Yüksek Lisans tezi Sevgi Gülbitti tarafından Doç. Dr. Ahmet Yıldız danışmanlığında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Ana Bilim Dalı Yetişkin Eğitimi Bilim Dalında, 2020 yılında tamamlanmıştır.

264 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 150 civarında kaynaktan yararlanılmıştır. Doktora tezlerinden Erçelebi, Bahadır, Ilgaz, Uz, Koç, Ateş, Eser, Kanbolat, Can, Demirkaya Güler, Mindivanlı Akdoğan’dan hiçbirine yer verilmemiş sadece Aytemur’un Doktora tezinden -künyesi Yüksek Lisans tezi olarak yanlış verilmiştir- yararlanılmıştır. Kirby’e başvurulmuştur.

Yüksek Lisans tezinde Hasan Ali Yücel ve Tonguç’un Enstitüler üzerindeki etkilerine yer verilmiş, Enstitülerin halk eğitimine dair etkilerine resmî belgeler, çıkarılan kanun, yönetmelik vb. üzerinden değinilmiştir. Tez metninin yaklaşık olarak son 30 sayfası (s.167 ile s.197 arası) araya farklı birkaç referans vermek dışında tek bir kaynağa (Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, 2005) dayalı olarak verilmiştir. Ayrıca kullanılan referans sisteminde (APA) çoğunlukla sayfa numarası gösterilmemiştir. Bu önemli akademik hataların Jüri tarafından görülmemiş ya da yok sayılmış olduğu anlaşılmaktadır.

(AYDOĞMUŞ, 2020) Prof. Dr. Engin Karadağ Danışmanlığında Murat Aydoğmuş tarafından “*Bir Peri Masalı: Köy Enstitülerinde Örgüt Kültürü Üzerine Bir İnceleme- Eskişehir Çifteler Örneği*” adlı Doktora tezi Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Eğitim Yönetimi Bilim Dalında, 2020 yılında tamamlanmıştır.

324 sayfadan oluşan Doktora tezinde 129 civarında kaynaktan yararlanılmıştır. Daha önce hazırlanmış Doktora tezlerinden sadece Erçelebi ve Koç’a yer verilmiş; Bahadır, Ilgaz, Aytemur, Uz, Emre Ateş, Eser, Kanbolat, Demirkaya Güler, Mindivanlı Akdoğan ve Can’a başvurulmamıştır. Kirby’den yararlanılmıştır.

Öncelikle tezin başlığı “*Bir Peri Masalı...*” Doktora seviyesindeki bir akademik çalışma için uygun değildir. Aydoğmuş tarafından Çifteler Köy Enstitüsü arşivine girilerek belirtilen tarihler arasındaki dokümanlardan işe yaracak olan 500 belgenin tarandığı ve incelendiği belirtilmiş, 100 civarında belge gösterilmiştir. Belgeler listesinin şekil numaraları ile sayfa numaralarının uyum sağlamadığı tespit edilmiştir. Bu durum Doktora tezinde titiz davranılmadığını göstermektedir.

Ayrıca, “Türkiye Cumhuriyeti’nin İlk Yıllarında Köy

1.1. Ekonomik Durum

1.2. Sosyal Hayat” ara başlıklarında olduğu gibi Koç’un tezinden esinlendiği görülmüştür.

Aydoğmuş’un Doktora tezinde referans göstermede de hassas davranmadığı tespit edilmiştir. Köy enstitüleri ile ilgili görüşlere yer verilen kısımdan örnek vermek gerekirse;

“Yazar Necip Fazıl Kısakürek Köy Enstitüleri ile ilgili şöyle demektedir (Kısakürek, 1962, s. 28);

Son günlerde peçesi kaldırılan ve bazı temayüllere göre tekrar ihyası için zemin aranan Köy Enstitüleri davası, memleketimizdeki komünizm hululünün şahdamarını çizer... Köy Enstitüleri, Anadolu çocuğunun ruh topografyasını silerek dümdüz ederek, üzerinden silindir gibi geçerek boşalan yere Allahsızlık, milliyetsizlik, maddecilik ve komünizm çatısının kurulması için girişilen hesaplı ve seviyeli bir arsa teşebbüsüdür. Anadolu çocuğunun ruh mezbahasıdır ve dış ifadesiyle değil, iç gayesiyle, Türk’e ait bütün kıymetler bakımından en ağır küfür merkezidir.”

(Aydoğmuş, s.79)

Necip Fazıl Kısakürek: “Son günlerde peçesi kaldırılan ve bazı temayüllere göre tekrar ihyası için zemin aranan Köy Enstitüleri dâvası, memleketimizdeki Komünizma hululünün şahdamarını çizer...Köy Enstitüleri, Anadolu çocuğunun ruh topoğrafyasını silerek dümdüz ederek, üzerinden silindir gibi geçerek, boşalan yere, Allahsızlık, milliyetsizlik, maddecilik ve Komünizma çatısının kurulması için girişilen hesaplı ve seviyeli bir arsa teşebbüsüdür; Anadolu çocuğunun ruh mezbahasıdır; ve dış ifadesiyle değil, iç gayesiyle, Türke ait bütün kıymetler bakımından en ağır küfür merkezidir.”⁶

(Koç, 2013, s.475)

“Özellikle Köy Enstitülülerinin 1946’da resmi olarak kapatılmasından sonra müfettiş raporlarındaki tek düzelik göze çarpmaktadır” (s.256) ifadesi doğru olmayıp, Köy Enstitüleri 1946 yılında resmi olarak kapatılmamıştır.

“Toprak ağalarının ve siyasilerin baskıları sonucu kapatılan Enstitülerin ruhsal varlığı...” (s.287) ifadesi ile Doktora tezi içinde toprak ağalarının tutumuna yer vermeden ezbere bir sonuca varıldığı görülmüştür. Bütün bunlar bir Doktora tezinde olmaması gereken temel yanlışlıklar olarak değerlendirilmiştir.

(ÜZER, 2020) “Türk Modernleşmesinde Köy Enstitüleri Ve Köy Enstitüleri Üzerine Yapılan Tartışmalar” başlıklı Yüksek Lisans tezini Muhammed Üzer, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalında Prof. Dr. Fazlı Polat danışmanlığında, 2020 yılında tamamlamıştır.

⁶ Necip Fazıl Kısakürek, *Türkiye’de Komünizma ve Köy Enstitüleri*, İstanbul 1962, s.28-29.

101 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 70 civarında kaynaktan faydalanılmıştır. Doktora tezlerinden Erçelebi, Koç ve Can'dan yararlanılmış; Bahadır, Ilgaz, Aytemur, Uz, Ateş, Eser, Kanbolat, Demirkaya Güler yer verilmemiştir. Mindivanlı Akdoğan'dan yararlanılmış (s.44, 47) fakat Kaynakçada gösterilmemiştir. Kirby'den yararlanılmıştır.

Yüksek Lisans tezinin amacı; *"Bu araştırmanın gerçek manada ki ilk gayesi, köy enstitüleri hakkında ki bilimsel bilgi birikimine katkı sağlamak ve bu konuya dair olası bir boşluğu doldurma çabasıdır. Köy enstitülerinin amacı neydi acaba? Birçok böyle soru barındırır köy enstitüleri hikâyesi. Her yönüyle, birçok meseleyi aynı anda alakadar eden muhteşem bir kitleliliği mevcuttur. Amacının kesinlikle uzağında kaldığı şu anki gözlemlerimizden gayet rahat anlaşılabilen bu sistem, hangi amaçlarla acaba bu amaçtan uzaklaştırıldı?"* (s.6) olarak belirtilmiş ve sonunda *"Köy enstitülerinin bilinmezlik duvarlarına, bir nebze olsun gedik açmak için hazırlanan bu araştırmada; birçok sonuç ve yorum elde edilmiştir."* (s. 83) denmişse de devrik cümlelerle başlayan ve çoğu yerde dipnot kullanılmayan Yüksek Lisans tezinde yeni hiçbir bulguya rastlanmamıştır.

İddialı başlığın içi akademik bilgi ile doldurulamayan tezlerden birinin daha kabul edilmesinde şüphesiz yazardan ziyade Danışman Prof. Dr. Fazlı Polat ve Jüri üyelerinin sorumluluğu ağır basmaktadır. Kırk yılı aşkın bir süredir ve doktora seviyesinde defalarca ele alınmış olan modernite ve Köy Enstitüleri'nin, Yüksek Lisans seviyesinde hem de oldukça başarısız bir metinle ortaya konulmasında hiçbir akademik etik kaygısının görülmemesi ayrıca dikkate değer bir durumdur. Yüksek Lisans tezinde Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalına ait kavram ve metodolojiye rastlanmamıştır.

(DEYİRMENCİ, 2020) *"Köy Enstitüsü Mezunu Öğretmen Ömer Tuncel'in Deneyimleri Bağlamında Köyde Eğitim Ve Toplumsal Değişme"* adlı Yüksek Lisans tezi Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Ana Bilim Dalı Yetişkin Eğitimi Bilim Dalında, Doç. Dr. Ahmet Yıldız danışmanlığında, Barış Deyirmenci tarafından, 2020 yılında hazırlanmıştır.

147 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde, 75 civarında yazılı, 1 sözlü kaynaktan yararlanıldığı belirtilse de metin içinde zaman zaman adı geçen sözlü kaynaklara rastlanmış, bunların kesin bilgisine yer verilmediği tespit edilmiştir. Daha önce hazırlanmış olan Doktora tezlerinden Erçelebi, Bahadır, Ilgaz, Aytemur, Koç, Uz, Ateş, Eser, Kanbolat, Can, Demirkaya Güler, Mindivanlı Akdoğan'dan hiçbirine başvurulmamış; Kirby'e başvurulmuştur.

Referans sisteminde (APA) sayfa numarası kullanılmamıştır. Bu da alıntıların izlenmesini engellemiş fakat benzerlikler gözden kaçmamıştır. Örneğin; *"Cavit Orhan Tütengil (1969) Arifiye Öğretmen Okulunun son sınıfındaki öğrencilerine 1956 yılında kendi köylerine ilişkin gözlem ve deneyimleriyle ilgili sorular sorarak, köydeki son 10 yılda meydana gelen toplumsal değişimleri ele almıştır..."* (s.27) ifadesiyle başlayan paragrafı Koç'un aşağıda gösterilen paragrafı gibidir. Koç'un kendi yorumu olan paragrafı aynen almış fakat Koç, referans gösterilmemiştir.

“Cavit Orhan Tütengil de 1956 yılında Adapazarı çevresindeki on iki köyden Arifiye İlköğretmen Okulunu’na devam eden son sınıf öğrencilerine, on yıl öncesine kadarki yaşam ve tecrübelerine dair sorular sorarak bir köy incelemesi yapmıştır...” (Koç, s.413)

Metin içinde benzer durumlar fazlaca mevcuttur. Referans sisteminde sayfa numarası kullanılmadığı gibi, hiç referans gösterilmeyen çok sayıda paragraf mevcuttur. Doç. Dr. Ahmet Yıldız danışmanlığında, Barış Deyirmenci’nin Yüksek Lisans tezinin baştan sona yöntem hatalarıyla dolu olduğu söylenebilir. Çalışmanın Önsözünün ilk cümlesi *“Bu tezin en güzel yanı sanırım bana köyümüzün Ömer Hocasını yakından tanıma fırsatı vermesi oldu. Sohbetinden büyük zevk aldığım hocamız umarım uzun yıllar yaşar; bize de daha çok kahvesini içmek nasip olur.”* şeklinde akademik yayında yeri olmayan bir üslupla başlatılmıştır.

Yüksek Lisans tezinin sınırlılık kısmında *“Bu araştırma Gönen Köy Enstitüsü mezunu bir öğretmenin 1958-1969 yılları arasında görev yaptığı Burdur ilinin Çavdır ilçesi Karaköy köyünde yaşadığı deneyimlerle sınırlıdır.”* (s.5) denmesine karşın Sonuç kısmında *“Bu araştırmanın konusunu oluşturan köy enstitüsü mezunu öğretmenlerden Ali Yılmaz Kuzucuoğlu’nun 1951, Ömer Tuncel’in 1953 yıllarında Gönen Köy Enstitüsünden mezun oldukları...”* (s.113) ifadesi Kaynak kullanımının ve gösteriminin akademik hassasiyet çerçevesinde yapılmadığını gözler önüne sermektedir.

Ayrıca, tek bir sözlü kaynağa dayalı Yüksek Lisans tezinin hazırlanması akademik anlamda kabul edilebilir değildir. Bu temel hataların danışman Doç. Dr. Ahmet Yıldız ve jüri üyelerinin akademik sorumluluğu kapsamında olduğu düşünülmektedir.

(VAROL, 2020) *“Köy Enstitüsü Sisteminin Tarihsel Temelleri”* başlıklı Yüksek Lisans tezi Tansu Ayperi Varol tarafından, Prof. Dr. Muammer Demirel danışmanlığında Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalında, 2020 yılında tamamlanmıştır.

99 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 73 civarında kaynak kullanılmıştır. Daha önce hazırlanmış olan Doktora tezlerinden Bahadır, Ateş, Mindivanlı Akdoğan’a yer verilmiş; Erçelebi, Ilgaz, Koç, Aytemur, Uz, Eser, Kanbolat, Demirkaya Güler ve Can’a başvurulmamıştır. Kirby’e yer verilmiştir.

Yüksek Lisans tezinde Türkiye’de Köy Enstitüleri’nin kuruluşuna ve öncülerine, Köy Enstitüleri öğretim programlarına yüzeysel biçimde yer verildikten sonra *“Dünyadaki Kırsal Kesim Okulları İle Köy Enstitüleri Arasındaki İlişkiler”* kısmına geçilmiştir. Almanya, A.B.D., Fransa ve İngiltere’deki örneklerine, benzerlikler ve farklılıklarına ayrılan ve tezin özgün kısmının oldukça sınırlı olduğu (s.52-59) görülmüştür. Enstitülerin tarihsel temeline Doktora tezlerinde yer verilmişken Yüksek Lisans tezi olarak *“Köy Enstitüsü Sisteminin Tarihsel Temelleri”* şeklinde iddialı başlık ile aynı iddiayı taşıyan bir metin oluşturulamadığı görülmüştür.

(USTA, 2021) Can Ozan Usta tarafından, Prof. Dr. Suat Anar danışmanlığında “*Doğuşu, Gelişimi ve Bitişi Ekseninde Köy Enstitüleri Ve Verdiği Eğitim*” başlıklı Yüksek Lisans tezi Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalında, 2021 yılında tamamlanmıştır.

107 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 42 civarında kaynaktan yararlanılmıştır. Doktora tezlerinden Erçelebi, Bahadır, Ilgaz, Aytemur, Koç, Uz, Ateş, Eser, Kanbolat, Demirkaya Güler, Mindivanlı Akdoğan, Can ve Aydoğmuş’tan hiçbirine başvurulmamıştır. Kirby’e yer verilmiştir.

Yüksek Lisans tezinde hikayeci bir anlatımla ve genel olarak sayfalarca aynı yazardan alıntı yapılarak (örneğin sayfa 23 ile 26 arasında sadece Tonguç’un bir eserinden alıntı yapılmıştır), Köy Enstitüleri’nin yüzeysel bile sayılamayacak bir sıklık içinde ele alındığı görülmüştür. Prof. Dr. Suat Anar danışmanlığındaki Can Ozan Usta tarafından Yüksek Lisans tezinin hangi amaçlarla hazırlandığı anlaşılammıştır.

(BÜYÜKERKAN, 2021) Doç. Dr. Doğa Başar Sarıipek danışmanlığında “*Köy Enstitülerinin Kırsal Kalkınmadaki Rolünün Değerlendirilmesi Ve Günümüz Perspektifinden Bir Kıyaslama*” adlı Yüksek Lisans tezini Ebru Büyükerkan, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi Ana Bilim Dalı Çalışma Ekonomisi Bilim Dalında, 2021 yılında tamamlamıştır.

134 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 103 civarında kaynağa başvurulmuştur. Daha önce literatüre giren Doktora tezlerinden sadece Erçelebi ve Bahadır’a başvurulmuş; Ilgaz, Aytemur, Koç, Uz, Ateş, Eser, Kanbolat, Demirkaya Güler, Can, Mindivanlı Akdoğan ve Aydoğmuş’a başvurulmamıştır. Kirby’in eserinin iki ayrı baskısına birden yer verilmiştir.

Yüksek Lisans tezinde Köy Enstitüleri’ne, Türkiye’de ve dünyada kırsal kalkınma modellerine yer verilmiş, Köy Enstitüleri’nin kırsal kalınma çabaları içindeki yerine değinilmiştir. Fakat kırsal kalkınma konusu dahilinde Köy Enstitüleri’nin köylülerle ilişkilerine ve olumlu katkılarına yeterince yer verilmemiştir. Olumsuz özelliklere ise değinilmediğinden objektif olunamamıştır. Yüksek Lisans tezinde Çalışma Ekonomisi Anabilim Dalına ait bir perspektife rastlanamamıştır.

(ÖZKAN, 2021) “*Genç Cumhuriyet’in Mirası Köy Enstitülerinde Toplum Sağlığı Eğitimi*”, başlıklı Yüksek Lisans tezi Gülten Özkan tarafından, Prof. Dr. Mustafa Murat Civaner danışmanlığında, Bursa Uludağ Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tıp Tarihi ve Etik Ana Bilim Dalında, 2021 yılında tamamlanmıştır.

246 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 51 civarında kaynaktan yararlanılmıştır. Veri toplama kısmında 4 sözlü kaynaktan yararlanıldığı belirtilmiş fakat bunlar Kaynakçada gösterilmemiştir. Ayrıca “*Türkiye Yayıncılar Birliği Başkanı Kenan Kocatürk, Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği Ankara Şube Başkanı hekim, yazar ve Köy Enstitülü Dursun Akçam’ın oğlu Alper Akçam, Eğitim onur ödülü sahibi Eğitimci-yazar Mustafa Gazalci’ya çalışmayla ilgili sorular yöneltilmiştir. Ayrıca, Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği Başkanı yazar Prof. Dr. Kemal Kocabaş ile telefonla görüşme yapılmış, önerileri alınmıştır.*” denilmiştir.

(s.36) Daha önce hazırlanmış olan Doktora tezlerinden sadece Koç'a yer verilmiştir. Fakat Kaynakçada gösterilmiş olmasına rağmen metnin içerisinde herhangi bir referansa rastlanmamıştır. Bu yüzden tezde daha önce hazırlanmış olan 13 Doktora tezinden hiçbirine yer verilmediği tespit edilmiştir. Kirby'den yararlanılmıştır. Bütün bunlar çalışmadaki ciddi metodoloji hatalarıdır.

Hazırlanan Yüksek Lisans tezi Köy Enstitüleri'nin halk sağlığı yönünden faaliyetlerinin ele alınması dolayısıyla özgündür. Fakat amaç, metnin içinde gerçekleştirilememiştir. Genellikle eğitim, programlar, "kapatılması" vb. konularına asıl konudan daha fazla yer verildiği görülmüş, Yüksek Lisans tezinin 150 sayfalık metninin yaklaşık olarak 54 sayfasında başka bir deyişle üçte birinde asıl konuya yer verilmiştir.

Metnin içerik yönüyle de tutarsızlıklarla dolu olduğu tespit edilmiştir. Örneğin;

"Tonguç'un aktardığına göre, Avrupa ülkeleri bunun yerine öğrencinin kendi kendine öğrenmesine imkân veren, bilgiyi deneyerek gözlemeyerek öğreten, çocuğu hür iradeli, etkin birer karakter olarak hayata hazırlayan okullar oluşturmayı hedeflemiştir. Avrupa ülkeleri bu anlayışla eğitim veren ilköğretim kurumları ve öğretmen okulları oluşturmaya başlamıştır. Bu anlamda makaleler, kitaplar yayımlanmış, konferanslar ve incelemeler düzenlenmiş, cemiyetler kurulmuştur (Tonguç, 1998, s.524)." (s.40-41)

ifadesinde Tonguç'un benzer okulların Avrupa'da açıldığı bilgisi aktarılmasına rağmen Özet kısmında "Dünyada ilk kez üretim amaçlı iş ilkesiyle Türkiye'de kurulan ve varlığını birçok ülkeye duyurmuş olan Köy Enstitülerinde..." bu okulların ilk kez Türkiye'de kurulduğu söylenmiştir. Prof. Dr. Mustafa Murat Civaner danışmanlığındaki Gülten Özkan tarafından hazırlanan Yüksek Lisans tezinde seçilmiş konunun akademik anlamda incelenmesinden çok Köy Enstitüleri'nin belli başlı birkaç kaynak etrafından bilindik fikirlerin tekrardan öteye gidilememiştir. Yine de tüm metodoloji hatalarına rağmen tezin sağlık ile ilgili kısımlarının önemli olduğu düşünülmektedir.

(TUNÇER, 2021) Nazlı Tunçer, "Köy Enstitüleri Modeli" başlıklı Yüksek Lisans tezini, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İnsan ve Toplum Araştırmaları Ana Bilim Dalında, Dr. Öğr. Üyesi Ali Sertan Beşer danışmanlığında, 2021 yılında tamamlamıştır.

124 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 41 civarında kaynaktan yararlanılmıştır. Daha önce hazırlanmış olan Doktora tezlerinden sadece Koç'a başvurulmuştur. Kirby'den yararlanılmıştır.

Yüksek Lisans tezinde Kızılçullu ile Çifteler Köy Enstitüleri arasında öğretim programları, uygulamalar vb. hakkında kıyaslamalar yapılmış ve Kızılçullu eleştirilmiştir. Örneğin; "Ancak Kızılçullu'da kız ve erkek arasında oluşabilecek en ufak bir münasebete izin verilmediği gibi çok katı kurallar da vardı." (s.31). Kuruluş aşamasında ve ilerleyen süreçte tüm Enstitülerin birbirinden farklı yanları olduğu gibi söz konusu edilen iki Enstitünün de farklı yanları vardır. Fakat gerek Kızılçullu

gerekse Çifteler'deki uygulamalar diğer iki Öğretmen Okulu da dahil olmak üzere başarılı sayılmış ve kuruluş süreci başlatılmıştır. Bu yüzden Dr. Öğr. Üyesi Ali Sertan Beşer danışmanlığında, Nazlı Tunçer'in iddialarının yanıtıcı olduğu ve tarihi gerçeklere uymadığı tespit edilmiştir. Devamında *“Böylelikle Köy Enstitüleri'nin gelecekteki gelişmesinin modeli Çifteler olmuştur.”* (s.33) ifadesi de gerçeği yansıtmamakta hatta saptırmaktadır.

Daha önce hazırlanmış olan tezlerin neredeyse tamamında yer verilmiş olan Köy Enstitüleri modeline yaklaşık 40 kaynak ile Yüksek Lisans tezi olarak 2021 yılında yer verilmesi ve kabul edilmesi tezi hazırlayandan çok Danışman ve Jürinin sorumluluğunda değerlendirilmiştir.

(SANCAR, 2021) Alperen Görkem Sancar, *“Cilavuz Köy Enstitüsü”* başlıklı Yüksek Lisans tezini, Doç. Dr. Fahri Kılıç danışmanlığında Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalında, 2021 yılında tamamlamıştır.

105 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 83 civarında kaynaktan faydalanılmıştır. Daha önce hazırlanmış Doktora tezlerinden sadece Koç'a başvurulmuş, diğer Doktora tezlerine yer verilmemiştir. Kirby'e başvurulmuştur.

Beş bölümden oluşan tezin dört bölümünde Cumhuriyet'in ilk yıllarında eğitim, Köy Enstitülerinde eğitim, kapatılması vb. ele alınmış tezin asıl konusu olan Cilavuz Köy Enstitüsüne ise sadece 5. Bölümde yer verilmiştir. 105 sayfalık tezin yarısını yani 50 sayfasını ana metin kapsamaktadır. Bunun da sadece 12 sayfasında asıl konuya Cilavuz Köy Enstitüsü'ne yer verilmiştir.

Yüksek Lisans tezinin sınırlılıklar kısmında *“Kars'ın Susuz ilçesinde kurulan okulun arşivlerinin tahribata uğraması sonucunda elde edilen dokümanların yeterli olmaması araştırmamızın sınırlılıklarını oluşturur.”* denmişse de buradaki arşive dair hiçbir belge ve doküman gösterilmemiş, Ekler kısmında İsmail Hakkı Tonguç arşivine referans yapılmıştır.

Tezde sayfa numarası olmadığından, bilgisayar ekranında görünen sayfalar esas alınmıştır. Ders içeriği ile başlayan (s.19-34 arası) kültür, ziraat ve teknik derslerin tamamına yakını Koç'un eserinde (s.272-289) vermiş olduğu referanslar olup, neredeyse birebir aynı olduğu, fakat kısaltıldığı tespit edilmiştir. Aşağıda seçilen örnek bu durumun sadece bir tanesidir:

“4.4.1.15 Zirai İşletme Ekonomisi ve Kooperatifçilik Bilgisi

Bu dersin amacı öğretim programında şöyle açıklanmaktadır: Öğrencilere köydeki ekonomik hayatın ülke ekonomisindeki yeri tanıtılarak zirai işletme ekonomisiyle ilgili konularda yaratıcı işler gerçekleştirebilecek noktaya getirmek ve bir kooperatif kurup bu işletmeyi işletebilmelerini bu açıdan köylülere rehberlik edebilmelerini sağlamaktır. (Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekaleti, 1943, s. 145)

Bu derslerde kooperatif çalışmalarının yararları çiftçilerinin ürettikleri mahsullerin değerinde satılması için kooperatiflerin daha

yaygın olmasının zorunlu olduğu anlatılır. Enstitülerde kurulan kooperatiflerle piyasadaki fiyatlar mukayese edilirdi. (Semerci, 1989, s. 205-206)”

(Sancar, s.41)

“16. Zirai İşletme Ekonomisi ve Kooperatifçilik Bilgisi:

Bu derste öğrencilere köy ekonomik hayatının genel ekonomideki yerini tanıtarak zirai işletme ekonomisi ile ilgili konularda yaratıcı çalışmalar gerçekleştirebilecek konuma getirmek ve kooperatif kurup işletebilmelerini, bu yönden köylülere rehberlik edebilmelerini sağlamaktır ⁷.

Derslerde kooperatif çalışmalarının faydaları, çiftçilerin ürünlerinin değeriyle satılması için kooperatiflerin yaygınlaştırılmasının zorunlu olduğu anlatılır, enstitülerde kurulan kooperatiflerle piyasadaki fiyatlar karşılaştırılırdı ⁸.”

(Koç, s.282)

Burada, Alperen Görkem Sancar’ın asıl kaynağı görmediği açıkça anlaşılmaktadır. Sayfalarca tekrar edilen bu durum akademik etik kurallarının dışındadır. Cılavuz Köy Enstitüsü’nün tek başına ele alınması yönüyle orijinal bir konu seçilmiş olmasına rağmen yukarıda gösterilen temel hatalar dolayısıyla tezin alana hiçbir katkısı olmadığı gibi, ciddi akademik etik ihlallerini barındırdığı tespit edilmiştir. Yüksek Lisans tezinin en orijinal tarafı Enstitünün günümüzdeki haline ait dışarıdan çekilmiş birkaç fotoğraftır.

(SAVAŞ, 2021) “*Erken Cumhuriyet Dönemi Mimari Mirasının Korunması, Yorumu Vesunumu: Arifiye Köy Enstitüsü Yerleşkesi*” adlı Yüksek Lisans tezini Hande Savaş, Doç. Dr. Figen Kıvılcım Çorakbaş danışmanlığında Bursa Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Ana Bilim Dalında, 2021 yılında tamamlamıştır.

251 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 139 civarında kaynaktan yararlanılmıştır. Daha önce hazırlanmış olan 13 adet Doktora tezinden hiçbirine başvurulmamış, sadece Deniz Ilgaz’ın, *Köy Enstitüleri: 75 Yılda Eğitim*, 1999 adlı eserine başvurulmuştur. Kirby’den yararlanılmıştır.

Tezde erken Cumhuriyet dönemi mimarisi, Köy Enstitüleri’nin kuruluşu, yapısı vb. yer verildikten Arifiye Köy Enstitüsü’nün tarihçesi ve yerleşke alanlarının mimari özelliklerine değinilmiştir. Mevcut binaların yanında, yıkılmış olan binalar seçilmiş temel eserlere dayalı olarak yeniden haritalandırma yoluyla ortaya konmuştur. Arifiye Köy Enstitüsü’nün kültür mirası olarak korunması gerektiği belirtilmiştir. Referans sisteminde (APA) sayfa numarasına yer verilmediği görülmüştür.

Doç. Dr. Figen Kıvılcım Çorakbaş danışmanlığında Hande Savaş tarafından hazırlanmış olan Yüksek Lisans tezi daha önceki Doktora tezlerine hiç

⁷ a.g.e., s.145. (Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekilliği Köy Enstitüleri Öğretim Programı, Ankara 1943)

⁸ Bekir Semerci, *Türkiye’de İleri Atılımlar ve Köy Enstitüleri*, İstanbul 1989, s.205-206.

başvurulmaması yönüyle akademik anlamada önemli bir eksiklik taşısa da mimarlık konusunda titiz bir çalışma sergilenmesi dolayısıyla alana katkı sağlayacak önemli bir çalışma olarak değerlendirilmiştir.

(GÖNEN, 2021) Dr. Öğr. Üyesi Ali Çakırbaş danışmanlığında, İlknur Gönen tarafından "*Pamukpınar Köy Enstitüsü*" adlı Yüksek Lisans tezi Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalında, 2021 yılında tamamlanmıştır.

118 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 112 civarında kaynaktan yararlanılmıştır. Daha önce hazırlanmış olan Doktora tezlerinden sadece Akyüz, Demirkaya Güler ve Mindivanlı Akdoğan'a yer verilmiş; Erçelebi, Bahadır, Ilgaz, Aytemur, Koç, Uz, Ateş, Eser, Kanbolat ve Can ve Aydoğmuş'a başvurulmamıştır. Kirby'e yer verilmiştir.

Referans sisteminde (APA) sayfa numarası kullanılmamıştır. Cumhuriyet dönemi eğitim sistemi ve Köy Enstitüleri'nin kuruluşundan sonra Pamukpınar Köy Enstitüsü'ne geçilmiş, kuruluşu, işleyişi, "kapatılışı" vb. yer verilmiş; Pamukpınar Köy Enstitüsü'nde yetişen ünlüler başlığı altında bakan, senatör ve yazar vb. 7 kişi ile mezunların anıları başlığı altında 3 kişinin anıları ikinci derece kaynaklara dayalı olarak aktarılmıştır.

Yöntem olarak ele alınan Enstitüye ait birincil kaynaklar, Enstitünün özel arşivinin olup olmadığı, Pamukpınar Köy Enstitüsü mezunlarına ulaşmak için çaba harcanıp harcanmadığı gibi bilgilere yer verilmemesi önemli bir eksikliktir. Ne zaman ve kimin tarafından çekildiği belirtilmeyen iki fotoğraf, (Resim7 ve 8 olarak belirtilen) İlknur Gönen tarafından hazırlanan "*Pamukpınar Köy Enstitüsü*" adlı Yüksek Lisans tezinin en orijinal tarafı olarak gösterilebilir.

(ARSLAN, 2021) "*Türk Siyasetinde Köy Enstitüleri Tartışmaları*" başlıklı Doktora tezi Lütfi Arslan tarafından Doç. Dr. Necdet Aysal danışmanlığında Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Ana Bilim Dalı Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bilim Dalında, 2021 yılında tamamlamıştır.

394 sayfadan oluşan Doktora tezinde 248 civarında yazılı, 3 sözlü kaynaktan yararlanılmıştır. Daha önce hazırlanmış Doktora tezlerinden Bahadır, Ilgaz, Koç, Ateş, Mindivanlı Akdoğan'a başvurulmuş; Erçelebi, Aytemur, Uz, Eser, Kanbolat, Demirkaya Güler, Can ve Aydoğmuş'a yer verilmemiştir. Kirby'nin eserinin iki baskısına yer verilmiştir.

Kaynakçada Lütfi Arslan tarafından aşağıdaki gibi gösterilen eserin doğru olmadığı tespit edilmiştir:

(Kapluhan, Erol; Atatürk Dönemi Eğitim Seferberliği Köy Enstitüleri, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013.)

Erol Kapluhan tarafından hazırlanan Doktora tezinin künyesinin Ulusal Tez Merkezinde aşağıdaki gibi olduğu görülmüştür: "Türkiye Cumhuriyeti'nde Atatürk Dönemi Eğitim Politikaları (1923-1938) Ve Coğrafya Eğitimi", Marmara

Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Coğrafya Öğretmenliği Bilim Dalı, 2011.

Eserin künyesinde yapılan bu yanlışlığa ek olarak; Kapluhan'a ait Kaynakçada gösterilen bir makale de dahil olmak üzere metin içinde kullanılmamıştır. Bu durum Doktora tezinde gerektiği gibi hassas davranılmadığını düşündürmektedir.

Doktora seviyesindeki tez çalışmasında Türkiye'de öğretmen eğitimi ve köylünün eğitimi, Köy Enstitüleri'nin kuruluşu, öncesindeki ve sonrasındaki tartışmalara yer verilmiştir. Enstitüler ve Köy Eğitimi ile ilgili kanuni düzenlemelere değinilmiş, daha çok Meclis tartışmaları üzerinde durulmuştur. Siyasi konjonktürün Köy Enstitüleri'ne yönelik tartışmaları etkilediği gösterilmiştir. Demokrat Parti iktidarında Köy Enstitüleri'nin İlköğretmen okullarına dönüştürülmelerinin nedenleri üzerinde durulmuş, objektif bir yaklaşımla mevcut düzenlemeler olduğu gibi yorumlanmış ve Köy Enstitüleri'nin ve köye öğretmen yetiştirme meselesinin 27 Mayıs 1960 Askeri darbesinin ardından çıkarılan "222 Sayılı yeni İlköğretim Kanunu" ile sonlandırıldığı belirtilmiştir.

(ATEŞ, 2021) Prof. Dr. Zekeriyya Uludağ danışmalığında Ahmet Ateş'in hazırladığı "*Türk Eğitim Sisteminde İnsan Ve Özgürlük Problemi: Köy Enstitüleri Ve İmam-Hatip Okulları Örneği*" Yüksek Lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalında, 2021 yılında kabul edilmiştir.

136 sayfadan oluşan tezde 166 civarında kaynaktan faydalanılmıştır. Daha önce literatüre girmiş olan Doktora tezlerinden sadece Can'a başvurulmuş; Aydoğmuş, Erçelebi, Bahadır, Koç, Ilgaz, Aytemur, Uz, Ateş, Eser, Kanbolat, Demirkaya Güler ve Mindivanlı Akdoğan'dan yararlanılmamıştır. Kirby'e müracaat edilmiştir.

Köy Enstitüleri ile İmam- Hatip Okullarında yetiştirilen insan tipolojisinin özgürlük problemine yoğunlaşılacağı ifade edilen çalışmada ilkçağlardan itibaren özgürlük fikri ele alınmış, ardından okulların müfredat programlarına vb. yer verilmiştir. Nicelik olarak bakıldığında asıl konunun metin içindeki hacmi (s.82-111 arası) 30 sayfa civarında kaldığından yetersiz olduğu görülmektedir. Bununla birlikte Doktora tezlerinin neredeyse tamamının gözardı edilmesi temel metodolojik eksiklik tespiti ile birlikte, ele alındığı bölümlerde Köy Enstitüleri ile İmam-Hatip Okullarından yetişen insan/vatandaş modeli ile özgürlük anlayışlarının değerlendirmelerinin, konuya katkı sunacak düzeyde ve objektif olduğu tespit edilmiştir.

(ASLAN, 2021) Dr. Öğr. Üyesi Kürşat Gökçaya danışmanlığında, Salim Aslan tarafından "*Köy Enstitülerinde Eğitim ve Tarih Öğretimi*" başlıklı Yüksek Lisans tezi Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalında, 2021 yılında tamamlanmıştır.

112 sayfadan oluşan Yüksek Lisans tezinde 131 civarında kaynaktan yararlanılmıştır. Daha önce literatüre kazandırılmış olan Doktora tezlerinden

Mindivanlı Akdoğan ve Aydoğmuş'a yer verilmiş; Demirkaya Güler, Kanbolat, Eser, Ateş, Uz, Aytemur, Ilgaz, Bahadır, Erçelebi ve Can'a başvurulmamıştır. Kirby'e yer verilmiştir. Koç'a referans yapılmış (s.42, 93) fakat Kaynakçada gösterilmemiştir.

Tezde, Köy Enstitüleri'nde Tarih öğretiminin önemi üzerinde durulmuş, öğretim programları karşılaştırılmış, dönemin hükümetlerinin eğitim politikalarına yer verilmiştir. Enstitülerde Tarih dersine yönelik kapsamlı bir çalışma ortaya çıkarılması açısından önemlidir. Bununla birlikte tezde çoğunlukla başvuru KEÇEV yayınları yerine özgün kaynaklara ve Enstitü mezunlarının anılarına daha fazla yer verilmesi durumunda daha özgün bilgilere ulaşılabileceği belirtilmelidir. Bu sürecin Jürinin yönlendirmesine dahil olduğu düşünülmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Köy Enstitüleri ile ilgili 2010 yılına kadar, 7 Doktora, 24 Yüksek Lisans tezi olmak üzere toplam 31 adet tez yapılmıştır. Doktora tezlerinin 2 tanesi (%28,5); Yüksek Lisans tezlerinin de 9 tanesi (%37,5) erişime kısıtlıdır (Koç, 2020: 33). 2010-2015 yılları arasında 4'ü Doktora tezi olmak üzere toplam 21 adet lisansüstü tez hazırlanmıştır. Bu tezlerin tamamı erişime açıktır (Koç, 2021: 237). 2016 yılından 2020 yılına kadar 2'si Doktora, 34'ü Yüksek Lisans olmak üzere 36 adet Lisansüstü tez hazırlanmıştır. Tezlerin tamamına erişilebilmektedir (Koç, 2021: 31-33).

2020-2021'de tezlerin hazırlandığı üniversitelere bakıldığında; Ankara Üniversitesi'nde 3, Bursa Uludağ Üniversitesi'nde 3, Sivas Cumhuriyet, Başkent, Ankara Hacı Bayram Veli, Eskişehir Osmangazi, Atatürk, Yeditepe, Kocaeli, Trakya, Bolu Abant İzzet Baysal, Nevşehir Hacı Bektaş Veli, Ondokuz Mayıs ve Siirt Üniversitelerinde 1'er olmak üzere toplam 14 üniversitede Köy Enstitüleri konusunda lisansüstü çalışma yapılmıştır.

Hazırlanan tezlerin konu dağılımına bakıldığında en büyük oranı 10 tez ile Eğitim ve Öğretim konusu almıştır. Tarih/ Türk İnkılap Tarihi konusunda 2; Siyasal Bilimler konusunda 2; Mimarlık, Radyo-TV, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri, Deontoloji ve Tıp Tarihi konularında 1'er tez hazırlanmıştır.

Tezlerin akademik yeterlilikleriyle ilgili olarak konunun ele alınış biçimi, kaynaklara yeterli biçimde yer verilip verilmediği, temel kaynaklara ulaşıp ulaşılmadığı konusu çerçevesinde özellikle daha önce hazırlanmış olan Doktora tezlerine başvurulma durumuna dikkat edilmiştir. Bu noktada; 2020 ile 2021 yıllarında hazırlanan 18 tezdten 5'inde daha önce literatüre giren hiçbir Doktora tezine başvurulmadığı (başka bir deyişle yaklaşık olarak her 3 tezdten birinde hiçbir Doktora tezine yer verilmediği), 6 tezde sadece 1 Doktora tezine, 7 tezde (2 ile 5 arası) teze referans yapıldığı görülmüştür. Fay Kirby'e referans verme durumuna bakıldığında ise 18 tezdten 1'i hariç bütün tezlerde Kirby'e atıf yapıldığı; 2 tezde Kirby'nin "*Türkiye'de Köy Enstitüleri*" adlı eserinin iki ayrı baskısına birden müracaat edildiği tespit edilmiştir.

Kerim Koray Berktaş, “Köy Enstitüleri Deneyiminin Bellek (Anılar- Anlatılar- Söylem) Üzerinden İncelenmesi Enstitülerin Birey, Toplum ve Çevre Üzerindeki Etkileri” başlıklı Yüksek Lisans tezini “Toplumsal Bellekte Köy Enstitüleri Deneyimi”; Murat Aydoğmuş, “Bir Peri Masalı: Köy Enstitülerinde Örgüt Kültürü Üzerine Bir İnceleme- Eskişehir Çifteler Örneği” başlıklı Doktora tezini Engin Karadağ ve Cemil Yücel ile birlikte “Bir Peri Masalı Köy Enstitülerinin Etnografyası ‘Arşiv Belgeleri Işığında’” adıyla; Lütfi Arslan, “Türk Siyasetinde Köy Enstitüleri Tartışmaları” başlıklı Doktora tezini “Türk Siyasetinde Köy Enstitüleri” adıyla kitap olarak yayınlamışlardır.

Tezlerde konuların özgün biçimde değerlendirilmesi ile ilgili olarak da önemli eksikliklere rastlanmıştır. Özgün konu başlıklarının içeriklerinin akademik anlamda doldurulamadığı görülmüştür. Önceki tezlerdeki temel kaynakları kullanıp yazarına atıf yapmama durumu aynı şekilde devam etmiş, özellikle Doktora tezlerine başvurulmaması, danışman ve jüri kontrolündeki önemli bir metodoloji eksikliğini açıkça gözler önüne sermiştir.

Araştırmada yanlı davranma, veri tabanının kasıtlı olarak, keyfi ve araştırmacının elde etmek istediğini destekleyici yönde oluşturulması durumuna yalnızca uygulamalı bilimlerde değil sosyal bilimlerde de rastlanmaktadır (Ongun, 2006: 91). Kaynakları taraflı seçmek siyasi ve ideolojik eğilimlere yenik düşmenin göstergesidir (Karatay, 2022: 211). Hangi ideoloji olursa olsun bilim ve felsefeyi ilkelerinden saptırır (Saklı, 2019: 128).

Yaklaşık olarak yarım asırdır akademik olarak incelenen ve Doktora seviyesinde çok sayıda tezin literatüre girdiği Köy Enstitüleri konusunda son zamanlarda yapılan ve hiçbir Doktora tezine müracaat edilmeyen tezleri yönlendiren ve denetleyen danışman ve jürilerin bu tutumunu, Türk akademisinin dikkatine sunmak gerekmektedir. Fay Kirby’nin eserine gösterilen müracaatın objektivite gereği diğer Doktora tezlerine gösterilmemesi, muhataplarının sözde bilimsel Batı seviciliği değilse, bilimsel etik dışı tutumlarının açık göstergesidir.

“Araştırmacı, diğer araştırmacıların emeğine verdiği değer ile aslında kendisine ve topluma verdiği değer ölçütünü ortaya koymaktadır. Bilim insanının sözde bilim adına yapacağı her türlü etik dışı durum ilk olarak bilime ve ardından tüm insanlığa⁹ zarar verecektir.” (Ercan, Daşlı ve Biçer, 2021: 92).

⁹ Gelişmekte olan ülkelerde etik sorunların önemli düzeyde olduğu ve sosyal bilimler araştırmacılarının dikkatli olması gerektiği belirtilmektedir, Bkz., H. D. P. Madushani, “Ethical Issues in Social Science Research: A Review”, *Journal of Social Statistics*, 2016, 3(1), s.26; Julius A. Mollet, “Ethical Issues in Social Science Research in Developing Countries: Useful or Symbolic”, <https://openresearch-repository.anu.edu.au/bitstream/1885/116956/1/Mollet.pdf>, Erişim Tarihi, 15.12.2022.

Kaynakça

- Atasoy, N., Boydak M. ve Çırpan H. A. (2011). (Editörler) *Bilim etiği*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayın No: 5048.
- Bülbül, M. (2021). Üniversitelerde sosyal ve beşeri bilimlerle eğitim bilimleri alanlarında oluşturulan bilimsel araştırma ve yayın etiği kurullarıyla ilgili mevzuata yönelik hukuki bir değerlendirme: nitel bir araştırma. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*. 11 (2), 270-280.
- Ercan, T., Daşlı Y. ve Biçer, E. B. (2021). Bilimsel bilgide etik ve intihal. *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 45 (1), 91-107.
- Ertekin, C., Berker N. vd. Bilimsel araştırmada etik ve sorunları. *Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları*, <https://www.tuba.gov.tr/files/yayinlar/raporlar/Bilimsel%20Aras%CC%A7t%C4%B1rmada%20Etik%20ve%20Sorunlar%C4%B1so n.pdf>, Erişim Tarihi, 12.12.2022.
- İnam, A. Bilgi ahlakı üstüne düşünceler. http://libertedownload.com/Ornek/Sosyal_Bilim_Etik_ve_Yontem.pdf, Erişim Tarihi, 12.12.2022
- Karatay, M. (2022). Akademik etik. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (1), 196-214.
- Koç, N. (2020). Türkiye'de "Köy Enstitüleri" konusunda yapılmış lisansüstü tezlerin nicelik ve nitelik yönleriyle değerlendirilmesi (2010'a kadar). *Tarihyazımı*, 2(1), 13-36.
- Koç, N. (2021). Türkiye'de "Köy Enstitüleri" konusunda yapılmış lisansüstü tezlerin nicelik ve nitelik yönleriyle değerlendirilmesi II (2010-2015). *Tarihyazımı*, 3(2), 222-239.
- Koç, N. (2021). Türkiye'de "Köy Enstitüleri" konusunda yapılmış lisansüstü tezlerin nicelik ve nitelik yönleriyle değerlendirilmesi III (2016-2019). *Gaziantep Üniversitesi Ayıntab Araştırmaları Dergisi*, 4 (2), 28-52.
- Madushani, H. D. P. (2016). Ethical issues in social science research: a review. *Journal of Social Statistics*, 3(1), 26-33.
- Mollet, J. A. Ethical issues in social science research in developing countries: useful or symbolic. <https://openresearch-repository.anu.edu.au/bitstream/1885/116956/1/Mollet.pdf>, Erişim Tarihi, 15.12.2022.
- Ongun, M. T. (2006). **Araştırma ve yayın etiği**. *Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık (I. Ulusal Kurultay Bildirileri)*. (Edi.) Kasım Karakütük, Ankara 2006, 89-93.

Polat, S. ve Ay, O. (2016). Meta-sentez: kavramsal bir çözümleme. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 52-64.

Saklı, A. R. (2019). İnsana ve topluma etkisi bakımından ideolojiyi anlamak. *Uluslararası Ekonomi, İşletme ve Politika Dergisi*. 3 (1), 109-130.